

Джерельна база права на інформацію в Україні

Тарас Перун

Кафедра адміністративного та інформаційного права,
Національний університет «Львівська політехніка»,
УКРАЇНА, м. Львів, вул. Кн. Романа, 13, 12,
E-mail: peruntaras@rambler.ru

Abstract – Information legislation of Ukraine is a set of laws and regulations, by and through which the state establishes, modifies or terminates the relevant information and the law.

Ключові слова – право, інформація, право на інформацію, нормативно-правовий акт, міжнародний договір.

I. Вступ

Можна сказати, що на сьогодні інформаційне законодавство органічно включено у систему джерел права України. Не зважаючи на те, що інформаційне законодавство знаходиться на етапі свого розвитку, вже сьогодні можна говорити про наявність певної його впорядкованості. Таким чином, ієрархія знаходить свій вираз у підпорядкуванні актів різного рівня і притаманна всім галузевим структурам законодавства, зокрема інформаційному законодавству.

II. Виклад основних положень

Структура інформаційного законодавства може бути представлена впорядкованою сукупністю інформаційних правових норм і актів інформаційного законодавства: інформаційно-правові норми Конституції; інформаційно-правові норми ЦК України; інформаційно-правові норми у складі інших галузей законодавства; інші нормативно-правові акти комплексної галузі інформаційного законодавства. Як вірно зазначає В.А.Копилов, повнота правового регулювання інформаційних відносин в інформаційній сфері може бути досягнута лише в тому випадку, якщо сукупність інформаційно-правових норм актів інформаційного законодавства „перекриє” всю множинність відносин матриці інформаційних правовідносин стосовно до всіх можливих об’єктів інформаційних правовідносин і суб’єктів, які діють в інформаційній сфері [1, с. 141(142)]. Оскільки „інформація проникає у всі сфери і напрямки діяльності громадянина, спеціаліста, керівника, юридичних осіб, держави, то і інформаційно-правові норми, які складають інформаційне законодавство, ніби пронизує все законодавство... як по вертикалі... так і по горизонталі...” [1, с. 142]. Що стосується так званої вертикальної структури інформаційного законодавства, то як і все законодавство України, вона будується, виходячи із принципу верховенства закону: норми акта, який є таким, що вищий за ієрархією, мають більш високу юридичну силу. Вони, крім того, є, як правило, визначними для відповідних норм усіх актів, розташованих за ієрархією нижче. Отже, ієрархія знаходить свій вираз у підпорядкуванні актів різного рівня і притаманна всім галузевим структурам зако-

нодавства, зокрема, інформаційному законодавству. Особливість його обумовлюється, головним чином, необхідністю прийняття додаткових правових актів зазначеної ієрархії. Мають місце в інформаційному законодавстві і неврегульовані правом відношення, і такі, що регулюються органами виконавчої влади через відсутність спеціальних законів, підготовка яких вимагає, зрозуміло, багато часу і зусиль. Крім того, Президентом України і Урядом прийнято ряд актів, які встановлюють державну політику, зокрема, у сфері інформатизації і зачіпають фактично відносини, які б мали бути врегульовані законами. Таким чином, законодавчі та інші нормативні акти, які регулюють інформаційні відносини можна класифікувати за ієрархією: Конституція України (від 28. 06. 1996 р.) (ст. ст.3, 10, 15, 21, 28, 32, 34, 41, 54, 55, 56, 68, 105) [2]. Цивільний кодекс України (від 16. 01. 2003 р.), та норми інших кодифікованих законодавчих нормативно-правових актів. Закони України, серед яких найбільш важливі – „Про інформацію” (від 02. 10. 1992 р.), „Про захист інформації в автоматизованих системах” (від 22. 04. 1994 р.), „Про науково-технічну інформацію” (від 25. 06. 1993 р.), „Про доступ до публічної інформації” (від 13. 01. 2011 р.), „Про захист персональних даних” (від 01. 06. 2010 р.), „Про друковані засоби масової інформації” (від 16. 11. 1992 р.), „Про електронні документи та електронний документообіг” (від 22. 05. 2003 р.), „Про обов’язковий примірник документів” (від 09. 04. 1999 р.), „Про електронний цифровий підпис” (від 22. 05. 2003 р.), „Про державну таємницю” (від 21. 01. 1994 р.) та інші. Постанови Верховної Ради України, зокрема: „Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 2006 – 2008 роки”, „Про діяльність Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади щодо забезпечення свободи слова, задоволення інформаційних потреб суспільства та розвиток інформаційної сфери в Україні” (від 16.02.1999 р.) тощо. Укази та Розпорядження Президента України: „Про порядок переміни громадянами України прізвищ, імен та по батькові” (від 31.12.1991р.), „Про Положення про технічний захист інформації в Україні” (від 27. 09. 1999р.) тощо; Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України: „Про затвердження Положення про порядок розгляду клопотань про переміну громадянами України прізвищ, імен, по батькові” (від 27.03.1993 р.), „Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці” (від 09. 08. 1993 р.), тощо. Накази Міністерств та відомств, зареєстровані у встановленому порядку у Міністерстві юстиції України, наприклад: наказ Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України „Про затвердження Положення про дозвільний порядок проведення робіт з технічного захисту інформації для власних потреб” (від 23. 02. 2002 р.), Наказ Міністерства охорони здоров’я України „Про оприлюднення у мережі Інтернет інформації про суттєві події у сфері охорони здоров’я” (від 08. 06. 2005 р.), Наказ Міністерства

фінансів України „Про проведення „інформаційних днів” для представників засобів масової інформації” (від 15. 11. 2004 р.) тощо. Специфічною формою інформаційного законодавства є міжнародні договори. Міжнародний договір, як відомо з теорії права, – це угода двох або кількох держав, що містить норми права про встановлення, зміну або припинення прав та обов’язків у відносинах між ними. Він може називатися по-різному: договір, угода, пакт, конвенція, протокол тощо. Залежно від рівня, на якому укладається міжнародний договір, він може бути міждержавним, міжурядовим, відомчим, а залежно від кількості сторін – двостороннім або багатостороннім. Так, до багатосторонніх відноситься, наприклад, Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р. ; до двосторонніх договорів – Договір між Урядом України та Урядом Республіки Польща про оперативне сповіщення про ядерні аварії, обмін інформацією та співробітництво у галузі ядерної безпеки і радіаційного захисту від 24 травня 1993 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Сполучених Штатів Америки про використання системи управління інформацією в рамках програми „Партнерство заради миру” (PIMS) та доступ до системи” від 13 грудня 2004 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі інформації” від 22 червня 2005 р. За відповідних умов, міжнародний договір, який регулює інформаційні відносини, стає частиною національного інформаційного законодавства України. Між тим, слід звернути увагу на те, що ст. 9 Конституції України відносить до національного законодавства України лише чинні міжнародні договори. Отже, йдеться не просто про надання Верховною Радою обов’язковості міжнародному договору, але і про чинність такого договору, внаслідок чого він може бути частиною національного українського законодавства. Оскільки Міжнародні договори є частиною національного законодавства, Законом України „Про міжнародні договори України” від 22 грудня 1993 р. встановлюється порядок набрання ними чинності [3]. Міжнародні договори, чинні в Україні, мають пріоритет перед національним законодавством. Таке правило відображає загальну тенденцію до гармонізації міжнародних угод та національного законодавства з формуванням у перспективі уніфікованих норм і у галузі інформаційного права. До ненормативних джерел регулювання інформаційних відносин належать, наприклад, Єдині правила

розгляду спорів про доменні імена, затверджені Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN), дія яких забезпечується шляхом обов’язкового включення адміністратором домену вимог „Правил” до договору на надання доменного імені, а також інші різного роду правила, встановлені адміністраторами конкретних доменів тощо. Важливе значення для усіх країн світу, включаючи Україну, мають положення Міжнародного договору, який має назву „Окінавська Хартія Глобального інформаційного суспільства” від 22 липня 2000 року, прийнята „групою восьми.” Між тим, нормативного значення цей договір для нашої країни не має. Більшості правових систем світу відомий звичай. Насамперед, йдеться про систему приватного права. Оскільки інформація є об’єктом регулювання цивільного права України, можна стверджувати, що важливе значення у сфері інформаційного законодавства буде надалі посідати правовий звичай, зокрема, міжнародні звичаї, звичаї внутрішньодержавні, звичаї, що ґрунтуються на звичаєвому праві, судовий звичай, звичаї ділового обороту тощо. Саме до звичаю можна віднести, на нашу думку, і вище названі Єдині правила. Не слід забувати, що в процесі побудови демократичного суспільства в Україні посилюється регулюючий вплив закону як акту, який має найбільшу юридичну силу та займає провідне місце у правовій системі держави. Підвищення ролі закону є необхідним процесом удосконалення правового регулювання. Нормативно-правові акти, які регулюють інформаційні відносини, поділяються на декілька рівнів.

Висновок

Отже, можемо констатувати, що право на інформацію, закріплене в національних нормативно-правових актах України та відповідає його відображенню в основних міжнародних документах з прав людини. Втім необхідно звернути увагу на реалізацію цих норм.

References

1. B.A. Copilov "The concept of information". in information Law, 1 ed. Moscow, Russia: I.Y., 2002, pp. 141-142.
2. Constitution of Ukraine, Electronic resource, 28th of June 1996. [Online]. Available: <http://www.president.gov.ua/content/constitution.html>
3. The law of Ukraine (1993, December 22). "About the international treaties of Ukraine". [Online]. Available: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>